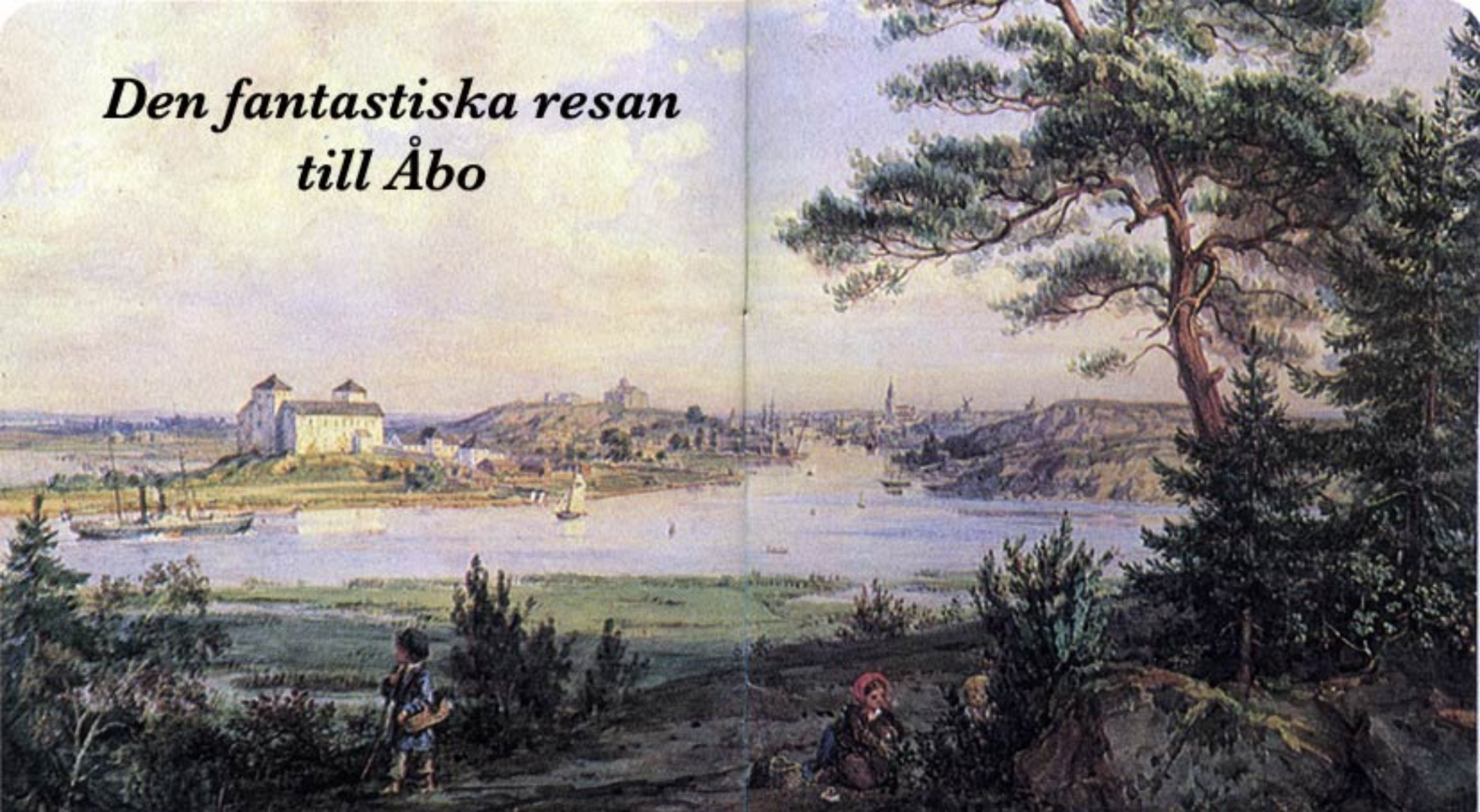


*Den fantastiska resan
till Åbo*







Den fantastiska resan till Åbo

1.

Prognosen var den sämsta tänkbara. Egentligen borde jag inte ha följt med. Efter Italienresan var jag reducerad till en spak invalid utan röst som bara rosslade och kvarkade genom en försåtlig förkylning som drabbat mig där efter ett besök i ett vintrigt och snöigt Grekland, och egentligen ville jag inte alls heller följa med. Vårsäsongen var redan maximalt förstörd genom den extremt tidiga påsken, och körresan till Åbo, som just för att den var till Åbo inte kunde vägras, kom mest bara som ytterligare ett saboterande hinder i vägen för en lugn säsong av nödvändig återhämtning efter Italienstrapatsernas hälsoförintelse.

Men resan var redan betald, jag hade betalt den ordentligt i förväg, så det var bara att följa med i vilket halvdött tillstånd man än var.

Vi tog bussen till Stockholm för att där kliva på Silja Festival och ha resans första sångarsittning ombord. Vinet var uselt, det röda än värre än det vita, men allt gick ner med en entusiastisk sångarglädje som väckte alla våra kypares hängivna beundran och förtjusning. För somliga gick entusiasmen något för långt, och några av de yngsta i vår kör tog ut sig fullständigt under nattens karaokeutsvävningar och fick fredagen grundligt saboterad av en förintande baksmälla.

Emellertid togs vi översvallande väl emot av vår värdkör genast på morgonen, som mötte oss i Kårhuset i Åbo med en överrumplande *Sangerhilsen* av Grieg. Vi hade förberetts på detta men togs ändå med fullkomlig överrumpling, kanske till följd av den långa nattens överansträngningar på olika områden ombord på båten.

Under frukosten där på kårhuset kom vi genast i hjärtlig och intim kontakt och samvaro med vårt värdfolk, som detta år fyllde 100 år med sin Åbo Sångarbröder/Musices Amantes, två körer som slog sig samman 1961, av vilka den äldsta grundats 1908, som var just Musices Amantes. Efter frukosten bjöd vårt värdfolk på en guidning runt hela Åbo i buss med en praktfullt underhållande ciceron som det var en fröjd att lyssna till från början till slut, Bo Grönholm, viceordförande för Göteborgsföreningen i Åbo.

Här är det kanske på sin plats att nämna något om det speciella förhållandet mellan Åbo och Göteborg. De är vänorter, såsom åtminstone enligt hävderna Sveriges och Finlands näst största städer, om dock Göteborg är betydligt större medan Åbo är betydligt äldre. I synnerhet efter Finlands båda traumatiska slagsmål med Sovjetunionen i andra världskriget (vilka var början till slutet för Sovjetunionen) bidrog Göteborg med utomordentlig hjälp för Åbos återuppbyggnad, vars ovärderliga hamn blivit totalt sönderbombad. Båda har varit sitt lands mest betydande varvsindustriestäder, och Åbo är det fortfarande genom Wärtsilä. Båda ligger dessutom vid en pittoresk flod, om dock Göta Älv är betydligt bredare medan Aura å mera erinrar om Roms lugna Tibern. Åbo har ju alltid i första hand varit handelsstad och i andra hand skolstad, och efter varvskrisen har även Göteborg mer och mer övergått från att vara handelsstad till att bli skolstad, då Göteborgs Universitet nu för tiden till och med har fler studenter än Lunds universitet, kanske främst genom den utomordentliga utvecklingen i Göteborg av nya utbildningar, enkannerligen inom musiken och orgelutbildningen, genom byggandet och installerandet av flera barockorglar i Göteborg. De nya betydande universitetskomplexen Humanisten och Artisten uppe vid Näckrosdammen har inneburit ett massivt lyft för Göteborg som studentstad, så att det nästan kunde börja tävla med Åbo.

Göteborg är knappt 400 år gammalt bara, medan Åbo alltid har funnits. Redan 1229 behandlas Åbo som realiter en stad, då inte ens Stockholm fanns ännu – det omnämns som de facto en stad först 1252 för första gången. Åbo universitet är till och

med äldre än Lunds, då det grundades 1640 medan Lund upphöjdes till universitet först 1668. Uppsala var dock universitet redan 1477, så att Åbo blev Sveriges andra universitet och var Sveriges andra stad så länge Finland utgjorde Sveriges östra rikshälft, alltså ända fram till det tröstlöst fatala märkesåret 1809.

Denna tidlöshet överlägset demonstrerad genom ett tryggt filosofiskt lugn präglar Åbo ännu idag, då det menar sig ha skäl att se ner på Helsingfors som något av en kuppad huvudstadsattrapp tillfälligt uppstoppad som marionett av ryssarna, Finlands eviga fiende och dess nästan enda fiende genom hela historien, som det ännu också lider av – den senaste manifestationen av dilemmat med inkräktande barbarfasoner från ryskt håll är nyrika petersburgare som köper upp villor och gods i skärgården för att överta dem i en sorts hotande rysk nykolonisering av Finland, som om det inte hade räckt med den gamla, och som om denna inte redan en gång avslutats med besked för 90 år sedan.

Den utomordentligt givande och njutbara guidningen runt i Åbo avslutades med lunch i själva Stadshuset med en nu ständigt ganska stadig upptrappning av det sångliga. Därefter vidtog vår första och enda samövning inför konserten i morgon i själva Solennitetssalen bakom Domkyrkan. Även denna katedral begicks med besked, där huvudattraktionen som alltid var Karin Månsdotters gravkapell, Finlands enda bevarade kunglighet. Bo Grönholm berättade, att det från svenskt håll framkommit en försiktig antydning om hur önskvärt och lämpligt det hade varit, om Erik XIV och Karin Månsdotter kunde ha fått återförenas igen i en gemensam grav. Åbo hade instämt till fullo och mycket sympatiskt inkännande svarat, att Erik förvisso gärna skulle få förenas med Karin igen...

2.

Efter samövningen hade vi vår första gemensamma sittning, som blev en fest av högsta klass, inte minst även genom deltagandet av en finsk broderkör, som bland annat framförde Bellman på finska med det förbluffande resultatet, att han lät bättre på finska än på svenska. Med morgondagens konsert i åtanke togs det dock inte ut några vidlyftiga svängar under denna sittning, det bjöds således bara på vin men inte på snaps, för säkerhets skull. Resultatet av detta var att festen tog alldeles för tidigt slut, så att vi var klara redan halv elva.

Den tredje dagen av resan, lördagen den 19 april, var sedan den stora konsertdagen. Vi repeterade inte mer än nödvändigt, och dirigenterna var överens om att det inte behövdes någon mera samövning. Konserten inleddes sedan klockan 18.

Solennitetssalen var fullsatt, och den konsert som följde blev full av överraskningar och konstnärliga höjdpunkter. De absoluta höjdpunkterna var i princip två: ÅSMA-kören framförde en sällan presenterad Bellmanssång representerande hans innerligaste melankoli och svårmod på gränsen till förtvivlan: *Märk hur vår skugga*, ett ytterst melankoliskt och gripande requiem över en förlorad syster, som man bara kunde röras till tårar av. Den största höjdpunkten var dock något helt annat, som dock präglade hela konserten: den alldeles unika akustiken i denna Solennitetssal, ett fenomen som jag aldrig tidigare upplevt maken till i något konsertsammanhang.

Akustik är en hel vetenskap men liksom musiken en ytterst nyckfull sådan. När man byggde Albert Hall i London kopierade man exakt gamla romerska arenor med fenomenal akustik för att uppnå samma akustiska kvalitet, men med ett totalt fiasko som resultat – allt ljud bara försvann. Det är först i modern tid man lyckats uppnå någon akustik alls i denna magnifika konsertbyggnad genom "ljudstudsdynor" hängande i taket. Ingen tänkte på någon akustik när Solennitetssalen byggdes, den började byggas under Gustav IV Adolf men såg sin fullbordan under kejsar

Alexander I, så den har kungliga grunder och ben men kejsarlig resning, och akustiken är så fenomenal i sin överväldigande varma klang, att den duger bara till musik: när man talar och föreläser i Solennitetssalen hör publiken ingenting, då alla konsonanter försvinner i den vokala klangen. Detta är nackdelen med alltför god akustik – den kan bara användas till musik, men desto mer och bättre för just detta ändamål..

Vi hade även den stora gemensamma festen tillsammans här i Solennitetssalen med ett mycket långt honnörsbord kryddat med hela södra Finlands alla främsta dirigenter och talare. Främst utmärkte sig professor Erik Andersson, tenor II, och Jan Otto Andersson, bas I och ÅSMA-körens ordförande, båda ypperliga talare och diktare.

Här höll vi på desto längre. Fastän både öl, snaps och vin var gratis och bjöds på generöst blev det egentligen aldrig någon riktig fylla, utan den långa festen genomfördes alldeles exemplariskt med lugn om dock praktfull ordning hela vägen, ända tills de sista finländarna hade gått hem och blott de outtröttligaste rikssvenskarna satt kvar och envisades med att fortsätta sjunga och pokulera efter klockan tre på natten... Vi gick sedan hem till hotellet och fortsatte där några timmar till.

Den sista dagen ägnades åt Åbo Slott, som, under ledning av dess eminenta slottsfogde Tryggve Forssell jämte hustru, vi fick göra en ordentlig rundvandring i med alla labyrinter och torn, kungssalar och drottningssalar och andra gemak, av vilka det mest frappanta utan tvivel var den cell där Johan III hållit sin bror Erik XIV fången, skild med våld från Karin Månsdotter, som hölls fången på annan ort. Man kunde nästan känna den avsatte begåvade kungens innerliga förtvivlan i cellens alltjämt vibrerande stämning av vanärad hopplöshet. Han kanske spökar där fortfarande. Karin Månsdotter blev ju dock sedermera upprättad och fick egen gård lustigt nog på samma ort där Karin Hansdotter, Johan III:s frilla innan han blev gift som han dock hann giva fyra barn, även levde.

Våra guider svävade på målet endast beträffande Karin Månsdotters olyckliga son Gustav. Hennes dotter Sigrid blev ju lyckligt gift Tott med Gustav II Adolfs blivande "snöplog", medan Gustav av Johan sattes i jesuitskola i Polen och blev munk. Fastän han var fullkomligt fri från politiska ambitioner var han fruktad av Johan och Karl under deras regeringar kanske just därför. 1596 fick han träffa sin mor för första gången på 20 år i Reval, som bara kunde känna igen honom på några födelsemärken. Han skickades sedan som diplomat till Ryssland, där tsaren försökte utnyttja honom för sina politiska syften mot Karl IX. Gustav vägrade samarbeta i sådana affärer och sattes därför i moskovitiskt fängelse. Han blev frigiven 1607 men dog strax därefter ännu kvar i Ryssland. Hans moder överlevde honom med fem år.

Slottet imponerade med sin stora och rymliga interiör i flera våningar och med fantastiska medeltida gotiska kapell blandade med utomordentligt festliga renässanssalar som gjorda för hertig Johans banketter. Dock residerade han endast åtta månader på slottet med sin polska drottning Catarina Jagellonica, vars mor vi icke får glömma att faktiskt var italienska, en Sforza från hovet i Milano. Åbo var sålunda sällan mer internationellt än under hertig Johans tid.

En av dessa kungliga festsalar pryddes av en målning av Albert Edelfelt föreställande Karl IX som rycker den döde Klas Fleming i skägget medan dennes änka presterar en stolt indignation. I bakgrunden till höger står en mörk ung man som verkar skuldmedveten. Det föreställer Daniel Hjort, och frågan om dennes historiska autenticitet kom upp. Säkerligen förekom det spioner i Flemings hushåll som verkade för Karls intressen, och säkert kan det ha funnits en Daniel Hjort på slottet, som på den tiden härbärgerade upp till 600 man (mot Åbos 2000). Däremot är själva intrigen om Daniel Hjort, som den återgivits av det dramatiska snillet Johan Julius Wecksell 1862, enbart dennes egen fabrikation: en utomordentligt dramatisk

fantasiskapelse med den grymt härdade finska modern som sin verkliga huvudperson.

Därmed avslutades resan med en sista lunch på slottet. Vi hade även haft mycket tid över för annat mellan varven, och för mig var det en särdeles känslsam upplevelse att så grundligt få uppleva Åbo med hela dess historia och gedigna kulturliv på intensivt nära håll, då ju min far och hans föräldrar bott här. Min farfar Ferruccio Lanciai från Verona innehade "*Wenezianska Magasinet*" på Humlegårdsgatan 8, som tyvärr brann efter att han framgångsrikt lyckats etablera denna italienska exotiska affär i hjärtat av Åbo under nästan tio år, men han kämpade vidare och lyckades övervinna skadorna och förlusterna, tills affären plundrades av rödgardister 1917. Min pappa hade dock sina lyckligaste år i Åbo, hela sin barndom och ungdom och sin karriär som Finlands juniormästare i tennis.

Tyvärr hade dock även Åbo ansatts och härjats av det rivningsraseri, som under 60- och 70-talet vandaliserade i stort sett varenda svensk stad till oigenkännlighet, framför allt Göteborg och Stockholm i deras känsligaste centralaste delar. Sålunda fanns det Lanciaiska huset, där min far med sina föräldrar bott i en liten hyreslägenhet strax invid Saluhallen, inte längre kvar, då hela detta en gång pittoreska centrum av Åbo ersatts med sterila betongkomplex i fantasilös fyrkantighet och smaklösa kuber. Han hade visat oss en gång var han hade bott när vi besökte staden med hela familjen omkring 1960, när allt ännu funnits kvar. Dock hörde jag att min farfars italienska kolleger och kamrater, främst familjen Casagrande, fortfarande var aktiva i staden.

Slutligen bör något sägas om vårt Kafkahotell. Jag är ju van vid tämligen primitiva hotell i utlandet, vanligen utan lakan, med faciliteterna utanför i korridoren och med högst status av överbelastade vandrarhem. Denna hotellvärld var något helt annat. Jag kunde inte låta bli att jämföra vårt hotell med ett sinnessjukhus. Det fanns inga trappor, utan man var hänvisad till en hiss som alltid var upptagen, och som man visserligen kunde åka ner i utan svårighet, men som krävde nyckel om man skulle fara upp till sin våning. Denna nyckel utgjordes av ett kort med hål i, som också var det enda medel man kunde öppna sin dörr med. Kortet kunde stoppas in på fyra olika sätt av vilka endast ett fungerade. Innan man stoppat detta kort rätt i ett fack i hissen kunde man inte komma någonstans, och om man inte var tillräckligt kvick blev man tryckt och förd med hissen någon annanstans än vart man ville. Det kunde därför ta tid att komma rätt. Det fanns trappor, men när jag en gång försökte använda dem kom jag bara till garaget, som var på tredje och fjärde våningen. Risken, om man följde dessa försåtligt vilseledande trappor, var att inte kunna komma tillbaka igen.

Rummets fönster gick att öppna, men bara det minsta av dem och inte i en så stor springa så att någon kunde hoppa ut, för säkerhets skull. Vi hade TV på rummet, men volymen gick inte att få högre än till en knappt hörbar nivå – den var spärrad.

Lobbyn hade en mycket trevlig restaurang, som innehavarna ansträngt sig för att försöka göra mänsklig och trivsamt, och de hade lyckats. Men det fanns en TV i varje hörn, och det var således omöjligt att hitta ett tyst hörn någonstans i lobbyn. När jag en gång försökte gå in i restaurangen (mellan måltiderna, när det inte fanns någon där,) bara för att få lite lugn och ro och tystnad omkring mig, stormade genast den kvinnliga portieren fram till mig och sade att det var stängt – utkastningen var omgående spontan.

Så jag vet inte om jag direkt kan rekommendera sådana femstjärniga hotell, där till och med galgarna i garderoben är särskilt konstruerade för att ingen skall kunna ta någon sådan med sig. Även tvålen satt fast i väggen av duschen. Allt var liksom beräknat så att ingen gäst skulle kunna få något gratis eller ens kunna hitta på något. Jag tror nog att jag ändå föredrar enkla hotell utan stjärnor, med naturliga nycklar, gärna med gemensamt badrum i korridoren, med rum som man får rå om helt själv

utan att behöva hänga upp lappar på dörrhandtaget utanför, och där man kan få vara i fred helst till och med utan TV.

Men resan var en hundra procentig succé, och så tyckte nog alla. Därtill hade vädret varit oss alldeles särskilt gunstiga, då vi lyckats komma med våren till Finland och solen sken varmt och smäktande alla dagar. Det är mycket sällan man får vara med om så fullständigt lyckade resor, både musikaliskt, kulturellt och mänskligt och med sådan alltigenom nådig väderlek.

Christian Lanciai,

17-20.4.2008